

Susi on susi

Villieläimet ovat viime vuosina nousseet näkyvästi poliittiseen keskusteluun. Tämä on seurausta kansainvälisistä ja kansallisista suojelutavoitteista ja niihin liittyvistä toimeenpanon ongelmista. Suomen on EU:n jäsenmaana otettava huomioon tiukkaa lajisuojelua korostava yhteisön lainsäädäntö. Saimaannorppa, lepakot ja liito-orava ovat tunnettuja tapauksia. Valkoposkihanhet hätyyttävät helsinkiläisiä ulostamalla suurin parvin nurmikoille. Merialueilla on hylkeensä, ja yhteisön suojelema merimetso on päässyt jopa hallitusohjelmaan. Suurpedoista hankalimmaksi suojeltavaksi on osoittautunut susi. Suden suojelu on puhuttanut Suomessa pitkään, mutta uusi vaihe on keskustelussa käynnistynyt, kun EU asetti kehykset suojelutavoitteille.

Outi Ratamäki on tehnyt väitöskirjassaan perusteellista työtä avatessaan yhteiskunnallisen näkökulman suomalaiseen susipolitiikkaan. Tutkimuskohteena on susipolitiikan muotoutuminen Pohjois-Karjalassa. Tämä on oiva rajaus tapaustutkimukselle, sillä juuri Itä-Suomessa susi on erityinen ongelma. Tutkimuksessa ei etsitä kansainvälisiä vertailukohtia eikä haastatella EU-toimijoita. Sen sijaan tavoitteena on saavuttaa maakunnallisella rajauksella mahdollisimman tiivis tutkimusote. Pohjois-Karjalassa muun muassa käynnistettiin maan ensimmäinen suurpetoneuvottelukunta. Tutkimuksen aihe on varsin ajankohtainen, sillä susipolitiikan tilanne vaikuttaa pysyvästi hallitsemattomalta. Tapaustutkimuksen tulosten kautta avautuu monia yleisesti tärkeitä kysymyksiä, jotka koskettavat susipolitiikan lisäksi suomalaista luonnonsuojelua, eläinpolitiikkaa, luonnonvarojen käyttöä ja maaseutupolitiikkaa.

Vaikka Pohjois-Karjalassa ihmiset ja sudet ovat aina asuneet toistensa kanssa, suden suojelu herättää paikallisissa ihmisissä epäoikeudenmukaisuuden tunteja ja voimattomuutta. Susivahingot kohdistuvat kotieläimiin ja koiriin ja vahingoilla on taloudellista merkitystä. Ennen kaikkea tilanne on kulttuurisesti, sosiaalisesti ja eettisesti jännitteinen, ja sen vuoksi nykyisen susipolitiikan heikkoudet korostuvat. Oikeudenmukaisuudella on monia ulottuvuuksia. Valtakunnallisesti tarkasteltuna maakunnassa on tiheä susikanta ja paikalliset ihmiset joutuvat monin tavoin sopeutumaan vallitsevaan tilanteeseen. Toisaalta heistä riippuu alueen susikannan tiheys. Valtakunnallisen politiikan mukaan susien määrä pyritään pitämään Itä-Suomessa niin korkeana, että kanta pystyy levittäytymään luontaisesti muualle maahan. Tähän kokeiluun hallinto on varautunut lähinnä ekologisen strategian avulla. Valtio kuitenkin korvaa susien aiheuttamia vahinkoja.

Tuloksena on odotetusti konfliktinen ja vaikeasti hallittava tilanne. Paikalliset ihmiset ovat menettäneet luottamuksensa maa- ja metsätalousministeriöön ja muihin tahoihin, jotka ovat vastuussa susipolitiikasta. Suden suojelun tavoitteet törmäävät ihmisten paikallisiin

Outi Ratamäki 2009.
Yhteiskunnallinen kestävyys ja hallinta suomalaisessa susipolitiikassa. Joensuu yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja nro 94. Joensuu 2009. Väitöskirja. 173 s.

ARI JOKINEN
*Tampereen yliopisto,
yhdyksuntatieteiden laitos*

elämäntapoihin ja suomalaisen maaseudun kansallisiin perinteisiin. Tästä syntyy susipolitiikan perusasetelma. Ratamäki tutkii susipolitiikan ekologisten tavoitteiden ja yhteiskunnallisten jännitteiden välistä suhdetta ja pohtii, kuinka ne on mahdollista sovittaa yhteen.

Ratamäki on havainnoinut ja seurannut tarkasti susipoliittisia prosesseja 2000-luvulla. Tutkimuksen perusaineiston muodostavat keskeisten toimijoiden haastattelut Pohjois-Karjalassa. Näitä toimijoita ovat ennen kaikkea paikalliset ihmiset, luonnonsuojelu- ja muut kansalaisjärjestöt, hallinnon virkamiehet sekä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tutkijat. Ratamäki jakaa susipolitiikan tarkastelun onnistuneesti prosesseihin ja politiikan sisällöllisiin kysymyksiin. Hän käyttää narratiivista politiikka-analyysia haastatteluaineistoaan tulkitessaan. Narratiivit tuottavat eläviä ja uskottavia kuvauksia, tosin ne jäävät hieman laihoiksi eikä niiden asema tutkimuksen kokonaisuudessa ole täysin koherentti. Poliittikkaprosessin kuvauksessa hän käyttää Kooimanin sosiopoliittisen hallinnan mallia, joka antaa hyvän perustan analyysille. Ratamäki myös kuvaa hienosti aineiston analyysiin johtaneet kokeilunsa.

Ratamäen tutkimus on puhutteleva kokonaisuus. Tulokset ravistelevat suomalaista susipolitiikkaa mielestäni varsin osuvasti ja vakuuttavasti. Ne osoittavat, että suojelun tuntuvien haaste ei ole ekologinen, vaan yhteiskunnallinen. Jälkimmäiseen haasteeseen hän pyrkii vastaamaan väitöskirjassaan. Hän vetää tulostensa perusteella susipolitiikasta laajoja johtopäätöksiä ja tekee kosolti parannusehdotuksia. Käytännössä hän kartoittaa ja kehittää kansallista ja paikallista liikumavaraa EU-vetoisessa susipolitiikassa. Hänen tutkimuksensa on tässä suhteessa ympäristöpolitiikan tutkimusta, joka on käytännönläheistä ja pyrkii myös yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen esittämällä konkreettisia parannuksia vallitsevaan tilanteeseen.

Lääkkeeksi Ratamäki hahmottelee kokonaishallintaan perustuvaa susipolitiikkaa. Tätä varten hän muodostaa kestävä kehityksen käsitteistöä taustarakennelman, jota hän kutsuu yhteiskunnalliseksi kestävyudeksi. Yhteiskunnallinen kestävyys tuo kestävä kehityksen käsitteelle uudenlaista prosessilähtöistä ja kokonaisvaltaista sisältöä. Tämä on tutkimuksen parasta teoreettista antia, sillä se antaa ajattelamisen aihetta luonnonvarapolitiikan muillekin alueille. Vakiintunut tapa jaotella kestävyuden tavoittelu ekologiseen, taloudelliseen, sosiaaliseen ja muihin erillisiin kestävyuden lajeihin voi jossakin tilanteessa olla tarpeellista, ehkä jopa hyödyllistä. Tuntuu kuitenkin raikkaalta päästä näkemään empiirisesti kohdennettu kehitemä, jossa näkökulmat kietoutuvat yhteen paikalliseksi prosessiksi, todellisina ja kontekstiin sidottuina. Yhteiskunnallinen kestävyys tulee tällöin näkyviin paikallisena toimintana, tekemisenä ja vuorovaikutuksena, mikä tuntuu hyvin perustellulta. Yhteiskunnallinen kestävyys antaa uudenlaisen perustan ekologisten tavoitteiden arvioinnille.

Toinen tutkimuksen merkittävä anti on Ratamäen tekemä sosiopoliittinen analyysi. Sen tuloksena hän ehdottaa, että susipoli-

tiikan tavoitteet ja keinot on määriteltävä uudelleen. Nyt käytössä on vain ekologinen strategia. Ekologiset suojelutavoitteet ja luonnontieteellinen tutkimus ohjaavat vahvasti ja yksipuolisesti nykyistä susipolitiikkaa ja sen tavoitteenasettelua. Tämä on ongelmallista, sillä sudensuojelun haasteet ovat ensisijaisesti yhteiskunnallisia. Yhteiskunnallisia tekijöitä ei ole osattu toistaiseksi ottaa huomioon kansalaisyhteiskunnan huolina eikä myöskään susipolitiikan mahdollisuuksina, vaan ne on sysätty marginaaliin suojelutavoitteen välttämättömäksi pahaksi. Kuitenkin paikalliset yhteiskunnalliset kysymykset kuuluisivat susipolitiikan ytimeen, kuten Ratamäki toteaa.

Sen vuoksi ekologisen strategian rinnalle tulisi hänen mukaansa saada sosiopoliittinen strategia, jossa tavoitellaan yhteiskunnallista eikä vain ekologista kestävyyttä. Vasta tällöin voidaan odottaa suden suojelun ja oikeudenmukaisuuden edistymistä. Strategian toteuttamiseen tulisi liittää instituutioiden suunnittelua ja uudenlaisten politiikkainstrumenttien luomista. Nämä tulisi toteuttaa tilannesidonnaisesti, paikallisiin tarpeisiin. Valmiita käytäntöjä on jo olemassa kuten suurpetomiestoiminta sekä suojelijoiden ja paikallisen väestön yhteiset aidantekotalkoot.

Luonnontieteellinen tieto susikannasta on vain yksi pieni osa tätä laajaa kokonaisuutta. Tarvitaan susipolitiikan hoitosuunnitelma.

Lisäksi Ratamäki esittää, että yhteiskunnallisten ristiriitojen hallinta on otettava osaksi susipolitiikkaa ja sen määrittelyä. Luottamuksen vahvistaminen toimijoiden välillä on ensiarvoisen tärkeä tavoite. Ilman sitä on vaikea saada käyntiin uusia prosesseja. Toisaalta yhdessä tekemisen kautta voidaan myös kasvattaa luottamusta. Nykyään järjestettävien kuulemistilaisuuksien sijaan sosiopoliittisella strategialla tulisi päästä kiinni tiedollisiin prosesseihin ja konkreettisiin käytäntöihin. Ratamäki kehittää kekseliäitä ja perusteltuja ehdotuksia, joita olisi hyödyllistä kokeilla. Vain toimimalla voidaan päästä lukkiutuneesta tilanteesta eteenpäin, hän toteaa.

Tutkimus osoittaa, että ympäristöministeriö ei ole Natura-ongelmiensa kanssa yksin, vaan toinenkin luonnonsuojeluministeriö (MMM) noudattaa samankaltaista paikallisesta elämästä irtautunutta politiikan toimeenpanoa. Tämä ongelma ei liity ainoastaan monitasohallintaan, vaan ennen muuta vanhoihin tietokäytäntöihin. Tiedon ja politiikan suhdetta määrittää tällöin tiedon määrä sekä se, että valinta kohdistuu luonnontieteelliseen tietoon. Susipolitiikassa ministeriö on kuitenkin vain yksi toimija – kaikkien muidenkin toimijoiden tulisi uudistua ja avautua toisilleen. Erityisesti Ratamäki patistaa paikallisia maaseudun ihmisiä ja susien suojelijoita löytämään toisensa, sillä pintakuoren alla pilkottaa monia yhteisiä ajatuksia ja tavoitteita.